

DAYANIKLILIK ÇAĞI

Yabanlaşan
Dünyadaki
Varoluşumuz

—
Araştırma
İnceleme
—

JEREMY RIFKIN

Jeremy Rifkin'in çocukluğu Chicago'da geçti. Pennsylvania Üniversitesi'nde okudu ve Tufts Üniversitesi, Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu'nda Uluslararası İlişkiler dalında master yaptı. Vietnam Savaşı'na karşı ABD'de ilk ulusal mitingin düzenleyicilerindendir (1967). Bu tarihten itibaren aktivist olarak çeşitli faaliyetlerde bulundu. Televizyonda ve çeşitli üniversite ve topluluklarda konuşmalar yapan Rifkin, Birleşik Devletler Kongre komitelerine ve iktisadi-sosyal konularda sendikacı ve idarecilere danışmanlık yapmıştır. Başkanlık komisyonu tarafından, ABD ekonomisinin gelecekteki tercihlerinin ne olması gerektiği hususunda görüşlerine başvurulmak için seçilen 12 iktisatçıdan birisi olmuş, Temsilciler Meclisi Liderliği adına genetik mühendisliği konulu ilk geniş kapsamlı brifingi sunması için Kongre'nin gelecekle ilgili Tahkikat Komisyonu tarafından davet edilmiştir. Jeremy Rifkin halen Washington DC'de yaşamaktadır.

DAYANIKLILIK ÇAĞI

Yabanlaşan Dünyadaki Varoluşumuz

Orijinal adı: The Age of Resilience: Reimagining Existence on a Rewilding Earth

© 2022, Jeremy Rifkin

Yazan: Jeremy Rifkin

İngilizceden çeviren: Solina Silahlı

Editör: Kemal Küçükgedik

Yayın hakları: © 2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Eylül 2023 / ISBN 978-625-6843-80-6

Sertifika no: 44919

Kapak ve sayfa tasarımı: Taylan Polat

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Dayanıklılık Çağı

Yabanlaşan Dünyadaki Varoluşumuz

Jeremy Rifkin

Çeviren: Solina Silahlı

İçindekiler

Giriş.....9

Birinci Kısım:

Entropiye Karşı Verimlilik: Modernliğin Diyalektiği..... 19

1. Maskeler, solunum cihazları ve tuvalet kâğıdı..... 21

2. Taylorizm ve termodinamik yasaları..... 33

3. Gerçek dünya..... 58

İkinci Kısım:

Toprağı Mülkleştirmek ve İşgücünü Fakirleştirmek.....77

4. Büyük yıkım..... 79

5. En büyük soygun 94

6. Kapitalizmin kırsaldöngüsü 134

Üçüncü Kısım:

Buraya Nasıl Geldik?..... 163

7. Ekolojik benlik 165

8. Yeni bir başlangıç hikâyesi 189

9. Bilimsel yöntemin ötesinde: Karmaşık uyarlanabilir
sosyal / ekolojik sistem modellemesi..... 213

Dördüncü Kısım:

Dayanıklılık Çağı: Sanayi Çağı'nın Bitişi..... 235

10. Dayanıklı devrim altyapısı 237

11. Biyobölgesel yönetimin yükselişi 261

12. Temsili demokrasi dağıtılmış demokrasinin yolunu açar 284

13. Biyofili bilincinin yükselişi 312

Teşekkürler 355

Dizin..... 357

Giriş

Virüsler gelmeye, iklim değişmeye devam ediyor. Ve dünya da aynı anda yeniden yabanlaşıyor. Uzun süre doğayı türümüze uyum sağlamaya zorlayabileceğimizi sandık. Ne var ki şu an kötü kader bizi öngörülemeyen bir doğaya uyum sağlamaya zorluyor. Türümüzün, bizi çepeçevre saran kargaşaya karşı kullanabileceği bir taktik kitabı yok.

Tüm veriler sadece iki yüz bin yıllık geçmişimizle yeryüzündeki en genç memeli türü olduğumuzu gösteriyor. Bu sürenin büyük kısmında –yüzde 95 veya daha fazla– primatlar ve memeliler gibi karada yaşayan ve mevsimlere uyum sağlayan avcı toplayıcılar olarak yeryüzünde sadece küçük bir iz bırakarak yaşadık.¹ Peki sonra ne değişti? Tam da dize getirdiğimizi düşündüğümüz ancak bizi kovmak için kükreyerek geri gelen doğanın yağmacılarına nasıl dönüştük?

Gelin şimdi bir adım geriye gidelim ve türümüzün kaderiyle ilgili eski hikâyeye yeniden göz atalım. Fransız Devrimi'nin 1794'teki karanlık günlerinde vatana ihanetle suçlanan filozof Nicolas de Condorcet giyotinle kafasının uçurulmasını beklerken geleceğe dair büyük bir görüş ortaya attı. Şöyle diyordu:

“İnsanın yetilerinin gelişiminde hiçbir sınır yoktur... insanın mükemmelleştirilebilirliği kesinlikle belirsizdir... bu yüzden onu engelleyebilecek her tür gücün kontrolünden uzak olan bu mü-

1. Vivek V. Venkataraman, Thomas S. Kraft ve Nathaniel J. Dominy, “Hunter-Gatherer Residential Mobility and the Marginal Value of Rainforest Patches,” *Proceedings of the National Academy of Sciences* 114, no. 12 (6 Mart 2017): 3097, <https://doi.org/10.1073/pnas.1617542114>.

kemmelleştirilebilirliğin ilerleyişinde, doğanın bizi üzerine yerleş-tirdiği yerkürenin sürekliliğinden başka sınır yoktur.”²

Condorcet’in görüşü daha sonra İlerleme Çağı olarak adlandırılacak dönemin ontolojik temelini oluşturdu. Bugün, Condorcet’in insanlığın geleceğine dair görüşü fazla naif, hatta gülünç bulunuyor. Buna rağmen ilerleme, türümüzün dünyayı paylaştığımız diğer canlılarından farklı bir dokusu olduğuna dair eski inancının sadece en son vücut bulmuş halidir. *Homo Sapiens*’in mikrobiyal yaşamın ilk ortaya çıkışına uzanan bir kalıtsal havuzdan evrimleştiğini gönülsüzce kabul etsek bile farklı olduğumuzu düşünmek hoşumuza gidiyor.

Modern çağda teolojik dünyayı büyük ölçüde bir kenara atmamıza rağmen Tanrı’nın Âdem ve Havva’ya, onların ve torunlarının “denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen”³ olacakları vaadini devam ettirdik. Artık dini imalar içermemekle birlikte hâlâ ciddiye alınan bu vaat, gezegenimizin ekosisteminin çökmesine yol açtı.

Dikkate alınması gereken bir değişiklik varsa, o da hiçbir zaman hâkimiyetimizin olmadığını ve doğal etkenlerin sandığımızdan çok daha güçlü olduğunu anlamaya başlamamızdır. Türümüz artık yeryüzündeki yaşamın geneline kıyasla çok daha küçük ve önemsiz görünüyor.

İnsanlar her yerde korku içindeler. Dünya genelinde ekonomileri ve ekosistemleri altüst eden seller, kuraklıklar, orman yangınları ve kasırgalar gibi dört bir yanımızı saran korkunç felaketlerden türümüzün sorumlu olduğu acı gerçeğiyle yüzleşiyoruz. Bizden daha büyük olan ve geçmişte bel bağladığımız araçlarla kolay kolay boyun eğdiremediğimiz gezegensel kuvvetlerin, uğursuz sonuçlarıyla birlikte varlığını sürdüreceğini hissediyoruz. Türümüzün ve diğer canlıların, geri dönüşü olmayan bir çevresel uçuruma her geçen gün biraz daha yaklaştığını görüyoruz.

2. MarieJeanAntoineNicolas Caritat, Marquis de Condorcet, *Outlines of an Historical View of the Progress of the Human Mind* (Philadelphia: M. Carey, 1796), <https://oll.libertyfund.org/titles/1669%20> (erişim tarihi 11 Mayıs 2019).

3. *The Bible: Authorized King James Version with Apocrypha* (Oxford: Oxford University Press Oxford World Classics, 2008), 2.

Ve Şimdi, insan kaynaklı iklim deęiŐiklięinin bizi yeryüzündeki yaşamın altıncı kitlesel yok oluşuna götürdüğüne dair uyarılar git-tikçe artıyor. Tehlike çanları her yerde çalıyor. Hükümet liderleri, iş ve finans dünyası, akademi ve genel olarak kamuoyu, hayatımızı onlara göre yaŐadığımız, varoluşumuzun anlamını onunla açıkladı-đımız ve hayatta ve güvende kalmanın basit gerçekliğini sayesinde anladığımız dokuyu, eski âdetleri sorgulamaya başlıyorlar.

Her ne kadar İlerleme Çağı esas olarak sona ermiŐ olup artık kendine en uygun ölüm sonrasını bekliyor olsa da yeni olan ve her köŐeden duyulan, sesi giderek yükselen ve daha kararlı hale gelen Şey, bizim yani insan ırkının durup her Őeyi yeniden düşünmemiz gerektiğidir: dünya görüşümüz, ekonomi anlayışımız, yönetim bi-çimlerimiz, zaman ve mekân kavramımız, en temel insani dürtüle-rimiz ve gezegenle iliŐkimiz.

Ancak bu zamana kadarki konuşmalar en iyi ihtimalle belir-siz, en kötü ihtimalle ise tanımlanmamıŐtır. Hayatımızın her yö-nünü yeniden düşünmek ne anlama geliyor? Bir ipucumuz var. Birçok farklı Şekilde sorulan soru, yaklaŐan yıkıma nasıl “uyum sağlayacağımız”dır. Bunu mutfak masamızın etrafında, çalıştığı-mız, oynadığımız ve yaŐadığımız mahallelerde duyuyoruz.

“Dayanıklılık” ise sayısız yerde duyulan yeni tanımlayıcı naka-rata dönüŐtü. Artık kapıya dayanmak üzere olan tehlikeli bir gele-cekte kendimizi bu Şekilde tanımlamaya başlıyoruz. İlerleme Çağı yerini Dayanıklılık Çağı’na bıraktı. Türümüzün özünü ve yeryü-zündeki yerini yeniden düşünmek, doğanın artık sınıfa dönüŐtüęü yeni bir yolculuğun baŐlangıcına işaret ediyor.

İlerleme Çağı’ndan Dayanıklılık Çağı’na doğru gerçekteŐen büyük dönüŐüm, türümüzün çevremizdeki dünyayı algılama bi-çiminde geniş bir felsefi ve psikolojik yeniden düzenlemeyi tetik-lemeye çoktan başladı. Bu dönüŐümün temelinde, zamansal ve mekânsal yönelimimizin toptan deęiŐimi yatıyor.

İlerleme Çağı’nın tamamını yönlendiren temel zamansal yöne-lim “verimlilik”tir; doğal kaynakların kamulaŐtırılmasını, tüketil-mesini ve atılmasını en iyi Şekilde kullanmak, böylece toplumun maddi zenginliğini giderek daha hızlı ve giderek daralan zaman

dilimlerinde, doğanın kendisinin tükenmesi pahasına artırma arayışı. Kişisel zamansal yönelimimiz ve toplumumuzun zamansal ritmi, verimlilik ihtiyacı etrafında şekilleniyor. Bizi yeryüzündeki egemen tür olarak zirveye taşıyan, şimdi ise doğal dünyayı mahveden şey budur.

Son zamanlarda akademik camiadan ve hatta kurumsal yönetim kurulu toplantı odalarından ve hükümetten ilk defa sesler yükselmeye başladı; bir zamanlar kutsal olan verimlilik değerine meydan okuyor, toplumun zamansal bant genişliği üzerindeki güçlü etkisinin bizi kelimenin tam anlamıyla öldürdüğünü öne sürüyorlar. O halde durup geleceğimizi nasıl yeniden düşünebiliriz?

İlerleme Çağı verimlilikle birlikte ilerlerken, Dayanıklılık Çağı'nın zamansal koreografisi uyarlanabilirlikle ilerliyor. Verimlilikten uyarlanabilirliğe zamansal geçiş, türümüzü doğal dünyadan ayırıp sömürülmekten kurtararak yeryüzüne hayat veren çok sayıda çevresel güçle yeniden birleşmeye götüren giriş kartıdır ve giderek daha öngörülemez hale gelen bir gezegende insanın yeniden konumlandırılmasını işaret eder.

Bu yeniden konumlanma, ekonomik ve sosyal yaşamımızın nasıl yürütülmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerektiğine dair diğer köklü varsayımları da şimdiden etkiliyor. Verimlilikten uyarlanabilirliğe geçiş, üretkenlikten yenilenebilirliğe, büyümeden gelişmeye, mülkiyetten erişime, satıcı-alıcı pazarlarından sağlayıcı-kullanıcı ağlarına, doğrusal süreçlerden sibernetik süreçlere, dikey olarak bütünleşmiş ölçek ekonomilerinden yatay olarak bütünleşmiş ölçek ekonomilerine, merkezi tedarik zincirlerinden dağıtılmış tedarik zincirlerine, kurumsal holdinglerden akışkan kaynaklarda blok zincirlenmiş aktif, yüksek teknoloji küçük ve orta ölçekli kooperatiflere, fikri mülkiyet haklarından açık kaynak bilgi paylaşımına, sıfır toplamlı oyunlardan ağ etkilerine, küreselleşmeden lokalleşmeye, tüketicilikten eko-tüketiciliğe, gayrisafi yurtiçi hasıladan (GSYH) yaşam kalitesi göstergelerine (YKG), negatif dışsallıklardan döngüsellığe ve jeopolitikten biyosfer siyasetine geçiş de dahil olmak üzere ekonomi ve toplumda köklü değişiklikleri beraberinde getiriyor.

Dünyayı analog bürokrasilerden tüm yeryüzünü kuşatan dijital platformlara taşıyan Sanayi Devrimi'nin üçüncü yinelemesi, türümüzü gezegenin doğal altyapılarına –hidrosfer, litosfer, atmosfer ve biyosfer– yeniden dahil ediyor. Bu yeni altyapı, kolektif insanlığımızı Sanayi Çağı'nın ötesine taşıyor. Ortaya çıkan ekonomik paradigmada, Sanayi Çağı'nın kalbi olan “finans sermayesi” 21. yüzyılın ikinci yarısında ve sonrasında Dayanıklılık Çağı'na doğru ilerlerken “ekolojik sermaye”nin hazırladığı yeni bir ekonomik düzenin gölgesinde kalacaktır.

Beklediği gibi yeni zamansallık temel bir mekânsal yeniden yönlendirmeye birlikte ilerliyor. İlerleme Çağı'nda mekân pasif doğal kaynaklarla, yönetim ise doğayı mülk olarak yönetmekle eşanamlı hale geldi. Dayanıklılık Çağı'nda mekân, evrimleşen bir yeryüzünün süreçlerini, modellerini ve akışını belirlemek üzere etkileşime giren gezegen kürelerinden oluşuyor.

Ayrıca kendi yaşamımızın ve diğer canlıların yaşamının süreçler, modeller ve akışlar olarak var olduğunu yeni yeni anlamaya başlıyoruz. Birbirimizi ve doğal dünyayı etkileyen özerk varlıklar olduğumuz fikri, bilimsel araştırmanın önde gelen yeni nesil fizikçi, kimyager ve biyologları tarafından yeniden ele alınıyor. İnsan doğasının yapısı hakkında farklı bir hikâyeyi ortaya çıkarmaya başlıyorlar ve bu süreçte özerk benliğimize olan inanca meydan okuyorlar.

Tüm canlılar yerküre katmanlarının uzantılarıdır. Litosferdeki elementler, mineraller ve besinler, hidrosferdeki su ve atmosferdeki oksijen, atom ve molekül biçiminde sürekli olarak içimizde dolaşarak ve DNA'mızın öngördüğü şekilde hücrelerimize, dokularımıza ve organlarımıza yerleşiyorlar ancak hayatımız boyunca çeşitli aralıklarla sürekli olarak yenileniyorlar. Bize şaşırtıcı gelse de vücudumuzu oluşturan doku ve organların büyük kısmı hayatımız boyunca sürekli değişirler. Örneğin bir kişinin neredeyse tüm iskeleti her on yılda bir yenilenir. Bir insanın karaciğeri yaklaşık olarak her üç yüz ila beş yüz günde bir yenilenir; mideyi kaplayan hücreler beş günde bir değişir; bağırsak Paneth hücreleri ise

yirmi günde bir yenilenir.⁴ Fiziksel olarak bakıldığında olgun bir yetişkin on yaşında ya da daha genç olabilir.⁵

Böyle bir durumda bile bedenimiz sadece bize ait değildir; onu bakteriler, virüsler, protistler, arkeler ve mantarlar gibi başka birçok yaşam formlarıyla paylaşıyoruz. Gerçekten de insan bedenindeki hücrelerin yarısından fazlası ve bizi oluşturan DNA'nın büyük kısmı insana ait olmayıp varlığımızın ücra köşelerinde yaşayan diğer canlılara aittir. Yani yeryüzündeki türler ve ekosistemler bedenimizin bir kenarında durmuyor, aksine sürekli olarak bedenimize girip çıkıyorlar. Her birimiz yarı geçirgen bir zardan ibaretiz. Kelimenin tam anlamıyla ve mecazi anlamda gezegenin bir parçasıyız ki bu da türümüzün bir şekilde doğadan ayrı olduğu yönündeki sıkı sıkıya bağlı olunan düşünceleri yerle bir etmelidir.

Doğanın akışından ayrılmazlığımız daha da incelikli ve derindir. Diğer bütün türler gibi bizler de içsel bedensel ritimlerimizi sürekli olarak sirkadiyen güne ve dünyanın günlük devrini ve güneş etrafındaki yıllık dönüşünü belirleyen aylık, mevsimlik ve yıllık ritimlere uyarlayan çok sayıda biyolojik saatten oluşuyoruz. Yakın zamanda her hücreyi, dokuyu ve organı sarmalayan ve gezegene nüfuz eden endojen ve eksojen elektromanyetik alanların genlerimizin ve hücrelerimizin sıralanıp şekillendiği kalıpların oluşturulmasında da kritik bir rol oynadığını ve bedensel işlevlerin sürdürülmesine yardımcı olduğunu öğrendik.

Varlığımızın en ince ayrıntısına kadar topraktanız. Zamanlılığımızı yeniden düşünmemiz gibi, bir tür olarak geniş mekânsallığımıza dair yeni anlayışımız da bizi diğer canlılarla ilişkimizi ve yeryüzündeki konumumuzu yeniden değerlendirmeye zorluyor.

Öte yandan, yönetimin doğası ve kendimizi sosyal bir organizma olarak nasıl gördüğümüze dair yeni düşünceler ortaya çıkıyor. Dayanıklılık Çağ'ında yönetim, doğal kaynaklar üzerindeki

4. Nicholas Wade, "Your Body Is Younger Than You Think," *New York Times*, 02 Ağustos 2005, <https://www.nytimes.com/2005/08/02/science/yourbodyisyoungearthanyou-think.html>; Ron Milo ve Robert B. Phillips, *Cell Biology by the Numbers* (New York: Garland Science, 2015), 279.

5. Wade, "Your Body Is Younger Than You Think."

egemenliğinden bölgesel ekosistemlerin idaresine geçiş yapıyor. Biyo-bölgesel yönetim ise kendi adına yerel toplulukların litosfer, hidrosfer ve atmosferi kapsayan yeryüzünün biyosferinin on dokuz kilometrelik kısmına, yani yaşamın ortaya çıktığı bölgesine uyum sağlama ve onu idare etme sorumluluğunu üstlenmesiyle çok daha dağılmış bir hal alıyor.

Uygarlaştırma ve doğallaştırma arasındaki duvarları yıktığımız bu çok farklı dünyada, en adil ve en kapsayıcı yönetim modeli olarak uzun zamandır büyük takdir gören temsili demokrasinin, türümüzün her üyesinin doğayla kurması gereken birebir ilişkiden giderek uzaklaştığı düşünülüyor. Daha şimdiden, genç neslin kendi biyo-bölgelerinin yönetiminde aktif rol almaya başlamasıyla birlikte “temsili demokrasi” yerini ufak ufak “dağıtılmış eş demokrasi”ye bırakmaya başladı bile.

Yeni çağda, tek sorumluluğu görüşlerini temsil edecek seçilmiş küçük bir yetkili gruba oy vermek olan yönetimin çalışkan ve becerikli vatandaşları, yerlerini kısmen, biyo-bölgelerini yönetmeye adanmış aktif eşgüdümlü vatandaş meclislerine bırakıyor. Ulusdevletler, geleneksel olarak ceza ve hukuk davalarında akranlarının suçluluğunu ya da masumiyetini değerlendiren vatandaş jürileri oluşturmuş olduğundan bunun bir emsali zaten vardır.

Bunlar, türümüz İlerleme Çağı'ndan Dayanıklılık Çağı'na doğru tarihi bir dönüş yaparken yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan gelişmelerin sadece küçük bir kısmıdır. Hayatta kalmak ve gelişmek istiyorsak uyum sağlamamız gereken, akıl almaz biçimlerde evrim geçiren son derece hareketli bir gezegende eylemlilik duygumuzu yeniden düşünürken başka gelişmeler de olacaktır.

Takip eden sayfalarda, Âdem ve Havva'mızın dik durup Afrika'nın Rift Vadisi'nden açık savanlara, oradan da kıtayı boylu boyunca geçmelerinden bu yana izlediğimiz yolu göreceğiz.

Türümüz, günlük geçim kaynağımızdan fazlasını arayan, dünyanın en büyük yolcusudur. İçimizde daha derin ve daha huzursuz bir şey çalkalanıyor; başka hiçbir canlının sahip olmadığı bir duygu bu. Kabul etsek de etmesek de varoluşumuzun anlamını bulma arayışı içindeyiz. Bizi harekete geçiren şey de bu.

Ancak yolculuğun bir noktasında yolumuzu kaybettik. Dünya üzerinde geçirdiğimiz zamanın büyük bir bölümünde, diğer tüm türler gibi bizim türümüz de çevremizdeki daha büyük doğa güçlerine mütemadiyen uyum sağlamanın yollarını buldu. Daha sonra, on bin yıl önce, son Buzul Çağı'nın sona ermesi ve Holosen diye adlandırılan ılıman iklimin başlamasıyla, doğayı türümüze uyum sağlamaya zorlayarak yeni bir Prometan rotaya yöneldik. Beş bin yıl önce sulu tarım imparatorluklarının yükselişiyle ve daha yakın zamanda, geç ortaçağ ve modern çağın protosanayi ve sanayi devrimleriyle, ki biz buna uygarlık diyoruz, yolculuğumuz doğal dünya üzerinde giderek artan bir hâkimiyetle damgalandı. Ve şimdi başarımız –böyle adlandırabilirsek– şaşırtıcı bir istatistikle ölçülüyor. *Homo sapiens* dünyanın toplam biyokütlesinin yüzde birinden daha azını oluştursa da 2005 yılına kadar fotosentezden elde edilen net birincil üretimin yüzde 24'ünü kullandık ve mevcut eğilimler 2050 yılına kadar yüzde 44'e kadarını kullanabileceğimizi ve gezegendeki yaşamın geri kalanı için net birincil üretimin sadece yüzde 56'sını bırakacağımızı öngörüyor.⁶ Bunun savunulur bir yanı olmadığı açıktır. Kolektif insanlığımız hayatın aykırı noktası oldu ve şimdi diğer canlıları da bizimle birlikte ortaya çıkan Antroposen'deki kitlesel jeolojik mezarlığa götürüyor.⁷

İroniktir ki diğer canlıların aksine bizim türümüzün birbirine zıt özellikleri vardır. Yağmacı bir tür olsak da şifacı olma potansiyelimiz de vardır. Nöro-devrelerimize bağlı, elastik ve sonsuz genişleme kapasitesine sahip olduğunu gösteren özel bir nitelikle –empatik dürtü– kutsandık. Bu nadir ve değerli özellik evrim geçirmiş ancak her defasında başka bir kaymadan önce yeni plato-

6. Helmut Haberl, KarlHeinz Erb, Fridolin Krausmann, Veronika Gaube, Alberte Bondeau, Christoph Plutzer, Simone Gingrich, Wolfgang Lucht ve Marina FischerKowalski, "Quantifying and Mapping the Human Appropriation of Net Primary Production in Earth's Terrestrial Ecosystems," *Proceedings of the National Academy of Sciences* 104, no. 31 (2007): 12942–12947, <https://www.pnas.org/doi/pdf/10.1073/pnas.0704243104>; Fridolin Krausmann ve diğerleri, "Global Human Appropriation of Net Primary Production Doubled in the 20th Century," *Proceedings of the National Academy of Sciences* 110, no. 25 (Haziran 2013): 10324–10329, <https://doi.org/10.1073/pnas.1211349110>.

7. Krausmann ve diğerleri, "Global Human Appropriation of Net Primary Production Doubled in the 20th Century."

lara ulaşarak tekrar tekrar geri çekilmiş ve yeniden ortaya çıkmıştır. Son yıllarda daha genç bir nesil, her biri evrimsel ailemizin bir parçası olan diğer canlıları da dahil etmek üzere empatik dürtüyü kendi türümüzün ötesine taşımaya başladı. Biyologların biyofili bilinci olarak adlandırdıkları şey, ileriye dönük yeni bir yolun umut verici işaretidir.

Antropologlar bize en uyum sağlayabilir türler arasında olduğumuzu söylüyor. Asıl soru, bu tanımlayıcı özelliğimizi, türümüzün ve geniş biyolojik ailemizin yeniden gelişmesini sağlayacak bir tevazu, farkındalık ve eleştirel düşünme duygusuyla bizi götürdüğü yerde doğanın kucağına geri asimile etmek için kullanıp kullanmayacağımızdır. Doğayı türümüze uyarlamaktan türümüzü yeniden doğaya uyarlamaya büyük geçiş, doğanın sırlarını çözmeye ve dünyayı türümüzün özel tüketimi için bir kaynak ve meta olarak görmeye vurgu yapan geleneksel Baconci bilimsel araştırma yaklaşımını terk etmeyi gerektirir. Bunun yerine, yeni nesil biliminsanlarının karmaşık uyarlanabilir sosyal/ekolojik sistem modellemesi ya da CASES olarak adlandırdığı kökten yeni bir bilimsel paradigmayı benimsememiz gerekir. Bilime yönelik bu yeni yaklaşım, doğayı bir “kaynak” yerine bir “yaşam kaynağı” olarak görür ve yeryüzünü, yörüngesi nihai olarak önceden bilmeyen karmaşık, kendi kendini organize eden ve kendi kendini geliştiren bir sistem olarak algılar, dolayısıyla zorunlu önalım yerine bir öngörü ve ihtiyatlı adaptasyon bilimi gerektirir.

Yeniden yabanlaştırılan bir gezegen kolektif cesaretimizi sınavacaktır. Umarım, Dayanıklılık Çağı’nda çıktığımız bu yolculuk bizi yeni bir Cennet Bahçesi’ne götürür ancak bu defa efendi olarak değil, dünyevi evimizi paylaştığımız diğer canlılarla dost bir ruh olarak.

Medeniyet tarihinin benzersiz bir yorumu ve türümüzün nasıl hayatta kalacağına dair bir öngörü.

Dayanıklılık Çağı'nda Jeremy Rifkin bizi geçmişte, günümüzde ve gelecekte bir yolculuğa çıkarıyor. Sanayi Devrimi sonrasındaki İlerleme Çağı'nda zamanı verimli kullanmaktan daha önemli bir şey yoktu. Elimizin altındaki tüm kaynakları işlemek ve tüketmek için hızla çalışıyor, servetimizi artırırken doğayı sömürüyorduk.

Jeremy Rifkin, içinde bulunduğumuz yeni çağda verimli ekonominin yerini uyumlu ekonomiye bırakacağını iddia ediyor. Yeni nesil büyümedense gelişmeye, finans merkezlerindense ekoloji merkezlerine, üretkenliktense yenilenebilirliğe, küreselleşmedense globalleşmeye, jeopolitiktense ekoloji politikalarına, temsili demokrasidense vatandaş meclislerine önem veriyor.

İnsanlık olarak gelecekte gittikçe daha çok tedirgin olmaya başladığımız bir dönemde Rifkin bize doğayla uyumlu bambaşka bir dünyanın mümkün olduğunu ve ikinci bir şansımızın olabileceğini gösteriyor.

**İlerleme Çağı bitiyor,
Dayanıklılık Çağı'na hazır olun.**

Çeviren: Solina Silahlı

